

Några glimtar från folklivet i det gamla Ask

Vid årsskiftet 1951/52 gick fyra tidigare småkommuner i sockenformat samman och bildade Röstånga storkommun (Ask-Konga-Röstånga-Billinge). I samband härmed utkom "Askaboarna" med en synnerligen gedigen minnesskrift, under titeln "Ask förr och nu". Den mångbetrodde Per Nilsson i Boäng fann i sammanhanget minnesuppteckningar från sin hembygd på Folklivsarkivet i Lund. Hit hade kommunalmanen och hävdtecknaren **Måns Ohlsson** (1857-1934) insänt ett stort och rikt varierat material. Bifogade urval, efter Per Nilsson, torde närmast ge exempel på föreställningar och vanor före de stora omdaningarna på 1800-talet.
/Georg Welin/

Basingar

Ask hör till den s.k. Risbygden och de som for genom Ask kallade gärna befolkningen för "risbidare". Askaborna hade inte heller så vackra namn på mindre väl tålda utsocknes, som regelbundet kom hit eller for igenom. I synnerhet var det slättboarna, som var föremål för de gamla Askabornas åtlöje. Barsebäcks gods ägde en del gårdar i Ask såsom Ask n:r 12, n:r 13 (kallat Skövhuset), Slättekull och hela Lilla Hjortaröd. Härifrån kördes ved till Barsebäck. Askaborna kallade körarna för Basingarna och ville gärna driva med dem.

En morgon – berättar Måns Olsson – var Per Jeppsons gård full med Basingar. Så kom garvare D.Pettersson, känd som en stor spjuver – bort till krogen (man hade tydligen krog i Ask) och sa till krögare Jöns Jonassons son Jon: "Vad ger Du mej om jag får alla basingarna att skälla som hundar?" "Kan du det, så bjuder jag ett omlag" sa Jon. Pettersson gick bort till basingarna och beklagade sig över att hans rara vovve till hans stora sorg hade dött och att han nu sökte en ny hund. Kanske någon av dem hade en hund till salu. Det hade de flesta. Men Pettersson var så känslig att han inte tålde vad för sorts hundskall som helst. Han ville helst höra hur deras hundar skällde. Det lyckades!

De dumma basingarna började till Petterssons stora förnöjelse härma sina hundar. Pettersson tackade och gick direkt till den vunna middagen. Man förstår att det blev ett gott skratt inne på krogen i Ask. Detta hände på 1840-talet.

Slättbor

Måns Olsson talar också om ett bra sätt att lasta ved, som han lärt av en slättbo. Denne skulle endast lasta trädets topp första lasset. Han bad därför fällaren av trädet att utvisa var han trodde toppen skulle falla. Där skulle slättbon ställa sin vagn, så att han inte behövde lasta, utan trädet komma direkt i vagnen. Platsen anvisades, men slättbon råddes späna hästarna ifrån vagnen. Trädet föll med toppen på anvisad plats och vagnen gick i många bitar. Hästarna hittades dagen efter långt inne i skogen och flättbon fick köpa en annan vagn på Ramstorp. Händelsen lär ha timat i Ramstorps snärje.

En annan gång var det en pojkspjuber i Ask, som retade sig över en "släbo", som stod och skröt över hur stark han var. En krukmakare från Kvidinge höll med sin last vid krogen. Krukorna var väl inslagna och syntes inte. Pojken undrade om den skrytsamme slättbon var så stark att han kunde välta den stora vagnen. Dum som han var, trodde han att vagnen var tung, varför han satte till med hela sin styrka, så att krukorna gingo i många bitar, då han välte vagnen. Pojken flinade och sprang och slättbon blev snopen. Han visste inte vad det var i lasset. Nöjet kostade honom trettio riks-

Vy från Ask med affären i centrum. Från runt 1900.

daler – en bra summa på den tiden.

Skrock och övertro

Att Backagårds Holt varit platsen för ett drama och att offret – en soldat från Konga (Småland) kompani – begravts i gränsen mellan Slättekull, Lilla Hjortaröd och Ask, omtalar också Måns Olsson. Självspillingar begrovs inte på kyrkogården. I Konga var det nästan värre. Där dog en "räli" käring och begrovs på kyrkogården, men där blev hon inte, trots att prästen "manade i grav". När det inte hjälpte, befallde han byamännen att gräva upp trollgumman och sänka kistan i mossen i Gillastig, samt driva en spetsad stör igenom kistan. Många år efteråt åkte några barn kana på isen och åkte på pålen. En röst från graven bad dem taga upp pålen. Barnen sprang av förskräckelse – förständigt nog.

De gamla Askaborna hade sina egenheter. De trodde på skrock och var inte så litet vidskep-liga. Det talas om lyktegubbar, glosoen – som fläckte en dräng vid Knutstorp, mjölkharen, som stal mjölk, men kunde skjutas med sil- verkula och befanns vara – ett vedträ och en strumpa! Det troddes att vissa personer genom trollformler kunde hindra en person att bli gift genom att viga honom vid ett träd eller en sten. Det gick så till att man tog en särk eller ett par underbyxor, tillhöriga den som skulle vigas, och band dessa om trädet eller stenen samt läste vigselformuläret i psalmbo- ken. Måns Olsson omtalar att en namngiven flicka trodde att hennes matmor vigt henne vid en al, som inte fick fällas. Men flickan blev gift och alträdet, som växte på n:r 17, är ganska säkert borta. De i berättelsen agerade person- erna hör till 1800-talets senare hälft.

Om man plundrade ett skatbo fick man otur

med djuren under det året. Vissa trädslag fick man inte röra eller i varje fall inte fälla t.ex. hyllebusken. Det gjorde man hos länsmanen i Sonnarp, men drängen och en sjungare (möjli- gen Lars Albeck) blev sjuka. En av dem gjorde skedar och knivar av virket, men fick utslag på huden och fick vårdas på lasarettet länge. En gammal man (Andreas Jönsson Ask 9) skall då ha sagt: Du kunde låtit Hyllemor vara med fred!

Om ormar

I Asks ängar, i triangeln som bildas emellan sto- ra landsvägen emot Malmö, vägen emot Röka och Eriksholms ägor var huggormar, genom sin talrikhet en formlig plåga och många var de djur som byamännen mistade till följd av orm- bett. En dag kom en vandringsman till Ask och sade sig vara ormtjusare. För honom klagade byamännen sin nöd. Han lovade hjälpa dem av med ormarna emot en viss kontant ersättning och under villkor att ved framforslades till ett stort bål inom denna trekant. Han frågade även efter om de sett någon vit orm inom området men det hade ingen sett. Hade Vita Ormen varit där ville han ej åtaga sig uppdraget. När bålet var färdigt och antänt, klev ormtjusaren upp i ett träd och började blåsa i sin pipa. Ormar framkom i massor. Ormtjusaren pekade med sin pipa emot bålet och ormarna störtade sig alla däri. Slutligen kom där en vit orm. Nu vis- ste ormtjusaren sin dom, men fortsatte ändå att blåsa. Efter Vita Ormen kom draken. Denna slog med stjärten till trädet, vari ormtjusaren satt så att detta bröts av och denne störtade i bålet, dit draken ock fick begiva sig. Efter den dagen har dessa ängar varit fria från hug- gormar, vilka på Asks övriga ängsmarker och fälader var och är mycket talrika.